ונמלך ומצאו בן עירו ואמר שמך כשמי ושם אשתך כשם אשתי פסול לגרש בו הכי השתא התם [1]וכתב לה כתיב בעינן כתיבה לשמה הכא [2]ועשה לה כתיב בעינן עשייה לשמה עשייה דידה מחיקה היא א"ר אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא [א]יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים על טהור טמא ומראה לו פנים תנא לא ר"מ שמו אלא [ג]רבי נהוראי שמו ולמה נקרא שמו ר"מ שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה ולא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו ולמה נקרא שמו נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה אמר [ה]רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב [3]והיו עיניך רואות את מוריך א"ר אבהו א"ר יוחנן תלמיד היה לו לר"מ וסומכוס שמו שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה תנא תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים אמר רבינא אני אדון ואטהרנו ומה נחש שממית ומרבה טומאה טהור שרץ שאין ממית ומרבה טומאה לא כ"ש ולא היא מעשה קוץ בעלמא קעביד [א"ר אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו א] יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הן והלכה כב"ה וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי ב"ש ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן] כאותה ששנינו [ח]מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין וב"ה מכשירין אמרו ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורנית ומצאוהו יושב ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית אמרו להן בית שמאי (אי) [ט]משם ראיה אף הן אמרו לו אם כך היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך ללמדך שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו [י]וכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו [כ]וכל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני שעה שעה עומדת לו ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה [ל]ימשמש במעשיו:

מתני' [מ]הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח ואריח חצי לבנה של שלשה טפחים דייה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח [נ]לרחבו רחבה כדי לקבל אריח ובריאה כדי לקבל אריח רבי יהודה אומר רחבה אף על פי שאין בריאה היתה של קש ושל קנים רואין אותה כאילו היא של מתכת עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת [ס]כל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח:

גמ'

ונמלך. וחזר בו מלגרש אותה: **פסול.** אלמא וכתב לה משמע לשמה הכא נמי כתיב ועשה לה משמע לשמה: **התם כתיב לה.** לגבי כתיבה: **הכא.** כתיב לה לגבי עשייה. עשייה היינו מחיקה: **על סוף דעתו.** לא יכלו להבין באיזה דבריו נכונים ובאיזה אין דבריו נכונים שהיה נותן דעת מיושב והגון על אין הלכה כהלכה: **דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה.** כשלמדתי לפניו ישבתי בשורה של אחריו: **נחש ממית.** אדם ובהמה ומביא טומאה בעולם: **טהור.** כשמת דהא שמונה שרצים כתיבי ע): הכי גרסינן **מעשה קוץ בעלמא קעביד: עלובין.** סבלנין: **ושונין דבריהן ודברי ב"ש.** כשהיו ב"ש מביאין ראיה לדבריהם מן התורה וב"ה מביאין ראיה ממקרא אחר והיו ב"ה דורשין את המקרא של ב"ש למה בא ולא היה קל בעיניהם כאותה ששנינו במסכת ברכות (ד' י:) ב"ש אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר פ) בשכבך ובקומך וב"ה אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר צ) ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין ובשעה שדרך בני אדם עומדין: **שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן.** דקאמרי להו מעשה שהלכו זקני ב"ש והלך זקני ב"ה: **הדוחק את השעה.** מתיגע להעשיר ולהתגדל ורואה שאינו מצליח ואעפ"כ חוזר והולך למרחקים ומכניס עצמו לגבוהות: **שעה עומדת לו.** לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה מצלחת: **יפשפש במעשיו.** שעשה כבר ויבדוק עבירות שבידו ויתודה וישוב: **ימשמש במעשיו.** כגון אם בא מצוה לידו יחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ולא יניח (א) לעשותה בשביל ההפסד שהרי שכרה עתיד לבוא ואם באת לידו עבירה יחשב שכרו שמשתכר בה עכשיו כנגד הפסדה העתיד ליפרע ממנו: **מתני' רחבה כדי לקבל אריח.** שתהא דומה לקביעות לבנות עליה בנין: **ואריח חצי לבנה של ג' טפחים.** נמצא אריח טפח ומחצה רוחב: **דייה לקורה ברוחב טפח כדי לקבל אריח זה ברחבו.** ובגמרא פריך טפח ומחצה בעי: **היתה של קש כו'.** רבי יהודה קאמר לה: **עקומה.** שאין אריח יכול לעמוד עליה: **עגולה.** ואין אריח יכול לעמוד עליה אבל עבה היא שאם תחלק יהא רחבה טפח: **רואין אותה כאלו היא** (ב) **מרובעת.** נפסלת או חלוקה. ואי זו היא מדת עגולה להכשיר: **כל שיש בהקיפה ג' טפחים.** שצריכה חוט ארוך ג' טפחים להקיפה סביב בידוע שיש בה רוחב טפח אם תחלק:

עשייה דידה מחיקה היא. ואם תאמר אם כן למה אין מוחקין לה מן התורה ואומר ר"י משום דכתיב וכתב את האלות האלה דבעינן שתהא כתיבה לשם אלה: **שיודע** לטהר את השרץ. תימה מאי חריפות הוא לטהר את השרץ שהתורה טמאתו בהדיא ואומר רבינו תם דלענין טומאת נבילות איירי שלא יטמא כזית ממנו במשא דהא כתיב או בנבלת חיה ושרץ אע"פ שרוחש הוי בכלל חיה כמו נחש דדרשינן בסנהדרין בפרק ארבע מיתות (ד' נט:) ובכל חיה הרומשת זה נחש ויליף רבינא ק"ו מנחש דילא מכלל נבלת חיה דממעט ליה בתורת כהנים מטומאת נבילות מוכל הולך על גחון וכי מסיק ולא היא וסותר הקל ואומר מ"מ אתי במה מצינו שפיר מנחש דלא הוי בכלל חיה ה"נ כל שרצים שרוחשין לא הוו בכלל חיה ולא מצא ר"י בתורת כהנים שממעט בשום מקום נחש מטומאת נבילות ועוד קשיא לר"י דבהדיא ממעט בת"כ כל שרצים מטומאת נבילות דקתני התם היא מטמאה במשא ואין שרצים מטמאים במשא שיכול ומה בהמה שלא עשה הכתוב דמה כבשרה מטמאה במשא שרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שיטמא במשא ת"ל היא ולא שרץ ומיהו י"ל אע"ג דאיכא מיעוטא עביד נמי ק"ו אבל קשיא היכי אתי רבינא לבטל הק"ו שבתורת כהנים ואי לאו דאיכא מיעוטא בהדיא אדרבה הוה עבדינן ק"ו דתורת כהנים ועוד דעל ק"ו דרבינא איכא למיפרך מה לנחש שכן טהור אפילו במגע בכעדשה ק): **נוח** לו לאדם שלא נברא. והא דאמרינן בפ"ק דע"ג (ד' ה.) בואו ונחזיק טובה לאבותינו ר) שאילמלי הן לא חטאו לא באנו לעולם הא מפרש התם אימא כמי שלא באנו לעולם א"נ הכא איירי בסתם בני אדם אבל צדיק אשריו ואשרי דורו:

ובלבד

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ט:

עו ב מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלד סעיף ד:

עז ג ד מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה יג סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יז:

ה [מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעיף יט כן]:

◆

רב ניסים גאון

תלמיד אחד היה לו לר' מאיר וסומכוס שמו שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה מ"ח טעמי טומאה, ועל כל דבר ודבר של טהרה מ"ח טעמי טהרה. ישנו בפרק ארבעה ראשי שנים הם. כשהזכיר ר' אבהו כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים, אמרו פליגי בה רב ושמואל חד אמר נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו לו למשה בסיני חסר א'. שנאמר ותחסרהו מעט מאלקים. לפי שפירש מזוקק שבעתים שבעה כפולים שבעה פעמים שיעלה חשבונם מ"ט, ויהיה פירושו ותחסרהו מעט, בשביל האחד שחסר מן הנ'. ובתלמו' סנהדרין דבני מערבא גרסי כדי שתהא התורה נדרשה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור. רבא בר מריה בשם ר' יצחק, נתן לו הקב"ה למשה את התורה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא דכתיב ודגלו עלי אהבה שלמה אמרו ודגלו עלי אהבה פירו' ודגלו בגימטריא מ"ט. וכן הוא אומר אמרות ר' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים. **כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה עומדת לו.** מרבה ורב יוסף ותמצא פירושו בסוף מס' ברכות:

◆

רבינו חננאל

א"ר (תנינא) [אחא] בר חננא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו. ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא עמדו חביריו על סוף דעתו. שהיה מראה כאילו מטמא את הטהור ומראה לו פנים וכו'. ור' מייאשה היה שמו, ולמה נקרא שמו ר' מאיר שהיה מאיר פנים בהלכה. וכן ר' אלעזר בן ערך נקרא ר' נהוראי. **אמר רב האי דעדיפנא מחבירי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה.** פי' שהייתי קטן ולא הגעתי לישב בשורה שלפניו אלא הייתי יושב בשורה שלאחריו, ואילו הייתי זוכה לישב לפניו הוינא עדיף טפי, שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך. ותלמיד היה לו לר' מאיר וסומכוס שמו שהיה א) ר"מ אומר על דבר טומאה מ"ח טעמי טומאה, ועל כל טהרה מ"ח טעמי טהרה. תנא תלמיד וותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ מק"נ טעמים. אמר רבינא אני אדון ואטהרנו, מה נחש שממית וכו'. שלש שנים חלקו בית שמאי ובית הילל הללו אומרים הלכה כמותינו, והללו אומרים הלכה כמותינו. יצתה בת קול ואמרה הללו והללו דברי אלקים חיים הן אלא שהלכה כבית הילל, ומפני מה זכו להיות הלכה כמותן מפני (מה) שנוחין בהלכה, ועלובין הן, ושונין דבריהם ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית כו'. ללמדך שכל המשפיל עצמו הקב"ה [מגביהו]. וכל המגביה עצמו [הקב"ה] מנמיכו. וכל המחזר אחר הסררה הסררה בורחת ממנו. וכל הבורח ממנה היא מחזרת אחריו. וכל הדוחק את השעה שעה דוחקתו והנדחה מפני השעה שעה עומדת לו. ת"ר שנתים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הילל ובסוף נמנו וגמרו נוח לו למי שלא נברא. פי' מי שנכנס בצורך העולם יותר ממי שנברא. ועכשיו שנברא ימשמש במעשיו, ואמרי לה יפשפש במעשיו. מתני', הקורה שאמרו רחבה כו'.

א) [בגמ': שהיה אומר]

מסורת הש"ס

א) [לקמן נג.], ב) שם העלם, ג) לא קאי על ר"מ אלא על רבי נהוראי המוזכר בתלמוד, ד) שבת קמז: ע"ש, ה) [בתוספות דמנחו' קד. ד"ה מוריינא כתבו דאית דגרסי רבן], ו) [סנהדרין יז. ושם איתא רבן], ז) [גיטין ו:], ח) ברכות יא. סוכה ג. ז: כח., ט) [שבת כט: וש"נ], י) [עי' לקמן נד. ובנדרים נה.], כ) [ברכות סד.], ל) [פי' ימשמש מעיקרא שיהא זהיר מהחטא או אם חטא יפשפש מעשיו ויחזור בתשובה. ערוך ערך פשפש א'], מ) ב"ב ג:, נ) ס"א לארכו, ס) [לקמן עו. סוכה ז: ב"ב יד: אהלות פי"ב מ"ו], ע) [ויקרא יא], פ) [דברים ו], צ) [שם], ק) [ועי' תוס' סנהדרין יז. ד"ה שיודע], ר) [שאלמלא צ"ל עיין תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלא].

◆

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א

2. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת: במדבר ה ל

3. וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָי לֶחֶם צָר וּמַיִם לָחַץ וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ: ישעיהו ל כ

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ימשמש וכו' ולא יניח מלעשותה: **(ב)** ד"ה רואין אותה כאילו היא חלוקה או נפסלת ומרובעת הס"ד:

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רבינא אני אדון ואטהרנו. עי' תשובת רמ"א סי' קז: **שם** יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים. עי' רש"י כתובות דף נז ע"א ד"ה הא קמ"ל:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הן. נ"ב עי' פירושו ביבין שמועה דף כט ע"ב ודף פה ע"ב ועי' גם בריטב"א כאן:

◆

מוסף רש"י

ומצאו בן עירו. ששמו כשמו והוא מאותה העיר ובני עיר אחת אנחנו וגט זה ראוי לי תנהו לי ואגרש בו את אשתי (שם). **פסול.** לזה, לגרש בו. דדרשינן לה לשמה, דכתיב וכתב לה ספר כריתות, והכא נמי כתיב ועשה לה הכהן (שם). **אלו ואלו דברי אלהים חיים הן.** כי פליגי בדין או באיסור והיתר, כל חד אמר הכי מסתבר טעמא, אין כאן שקר, כל חד וחד סברא דידיה קאמר, מר יהיב טעמא להיתרא ומר יהיב טעמא לאיסורא, מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בענינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט (כתובות נז.). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **וכל הדוחק את השעה.** כגון אבשלום שביקש למלוך בחזקה (ברכות סד.). **הקורה שאמרו.** לענין הכשר מבוי (ב"ב ג:).